העם

בימים ההם. בזמן הזה

„למה חוגגים את חנוכה?" שאלה המורה הבלונדית את תלמידיה, בכיתה א' חיפאית.

תשובתו של נער בהיר־עיניים: „מפני ש — — — היה אחד יהודה המכבי — — — אז הוא גירש את הערבים!"

„היוונים היו עם גדול וחזק. היהודים היו איכרים עניים. איך הם בכל זאת ניצחו את היוונים?"

נער תל־אביבי, אף הוא תלמיד כיתה א': „אז באה אוניה גדולה — — — והיא הביאה נשק מחוץ־לארץ — — — אני בעצמי ראיתי אותה — — — עוד רואים את הקצה שלה יוצא מהמיים ליד הבריכה!"

מדיניות

הידיד המפוקפק

בעוד שהשותף הצרפתי של ישראל עמד לפני התמוטטות (ראה בעולם), יכלה ממשלת ישראל להתנחם השבוע לפחות בהישג אחד: הסנאטור ויליאם פולברייט, הטוען העיקרי לשיבת פליטי פלסטין לישראל, לא נתמנה לשר־החוץ של ארצות־הברית.

היה זה ניצחון חשוב, תוצאה של לחץ יהודי חזק ביותר שהופעל על ז'אק קנדי מאחורי הקלעים. אולם אי־אפשר היה לראות בו הפגנת־כוח מכרעת. כי נגד פולברייט פעל גורם נוסף, חזק יותר: העובדה שהסנאטור הדרומי ממדינת־ארקנסו ידוע כתומך נלהב בהפרדה הגזעית, במדינתו.

טענו יריביו: איך תוכל ארצות־הברית לנהל מדיניות אפריקאית יעילה, אם יעמוד בראש משרד־החוץ שלה גזען מליטל־רוק?

„רק המלצה..." דוברי ממשלת ישראל לא יכלו לעמוד מול הפיתוי להגזים בחשיבות ניצחון זה. על כן הדגיש קול ישראל, בידיעה על מינויו של דין ראסק לשר־החוץ, כי „ראסק היה חבר המשלחת האמריקאית באו"ם בשעת קבלת ההחלטה על הקמת מדינת ישראל". המסקנה שנתבקשה: ראסק הוא ידיד מושבע של ישראל.

לרוע המזל אין מסקנה זו נכונה. בחודשים המכריעים פעל ראסק דווקא נגד הקמת המדינה. הוא היה חבר חשוב בקבוצת הפקידים הבכירים של משרד־הבטחון ומשרד־החוץ האמריקאיים, שניסו לשכנע את הנשיא טרומן, בראשית 1948, לפעול לביטול החלטת החלוקה, להקמת משטר של נאמנות בארץ־ישראל. נגד מגמה זו הופעל אז כל כוחה של היהדות האמריקאית.

מגלה שר־הבטחון האנטי־ישראלי דאז, ג'יימס פורסטל, ביומנו, בינואר 1948: „נפגשתי עם דין ראסק... ואחרים ממשרד־החוץ. אחד מהם טען כי ההצבעה בעצרת האו"ם למען החלוקה היא רק המלצה, ולא החלטה סופית של האו"ם עצמו. תמיכת אמריקה בחלוקה מותנית בכך שתהיה צודקת וניתנת לביצוע, ולכן יש צורך לדון בה מחדש. (אחד הפקידים) סבר שזה כך."

מתוך היומן ברור כי ראסק הסכים עם דעה זו.

טבח של מאות אלפים. גם הפעם הנוספת בה מוזכר שמו של ראסק ביומן חשוב זה, קשורה בהתנגדות להקמת המדינה ובנסיון להקים משטר־נאמנות. רשם פורסטל, במארס 1948: „דין ראסק, מנהל המחלקה לענייני מדיניים מיוחדים במשרד־החוץ, הנדיר את הבעייה יפה. אם לא נעשה כלום, אמר, קרוב לוודאי כי הרוסים יוכלו לנקות, ואף ינקטו באמצעים מוחשיים להשתלטות על ארץ־ישראל, באמצעות החדרת עולים חדשים שיאומנו לכך במיוחד. הם ינסו גם בכל דרך אחרת לנצל את מלחמת־האזרחים הנרחבת שתפרוץ לבטח. הטבח של אלפים, ואולי מאות אלפים, בארץ־ישראל, יעמיד את ארצות־הברית בפני בעיות חמורות ביותר."

למזלה של ישראל, לא קיבל הנשיא טרומן, בשעתו, את דעותיו של דין ראסק.

דת

הירושלמי האחרון

„ירושלים — זה לא מקום־לידה. זה מיקצוע!" טענו לא פעם ירושלמים ותיקים. אם כן, לא היה ירושלמי מיקצועי יותר מהרב צבי פסח פראנק, הרב האשכנזי הראשי של העיר, שהגיע אליה מקובנה בגיל 15.

תכונותיו העיקריות: מעולם לא אמר לא כן ולא לא. בכל אחד מפסקי־דינו הבלתי־ספורים השאיר בכתונה אפשרות למצוא בו פירצה, כדי לאפשר עירעור. תכונות אלו, בתוספת סיקלות גלותית רבה, איפשרו לו להחזיק את רגליו במחנות שונים ומנוגדים.

השכל והפראנק. בשנת 1921 הקים רב ציוני צעיר מיפו בשם אברהם יצחק הכהן קוק, בעזרת הנציב העליון הרברט סמואל ויועץ הכתר נורמן בנטוויץ', את הרבנות הראשית לארץ־ישראל. הוא נתקל בהתנגדות מוחצת מצד כל הישוב הישן. כדי למנוע הפגנות, נערכו הבחירות בפורים קטן*, בו אסור לערוך תענית. הדבר לא הרתיע את הדתיים הקיצונים: הם הכריזו על צום כללי, הקיפו את הבניין, כשהם חוגרים שקים וזורעים על ראשם אפר.

רק רב אחד בכל ירושלים התייצב לימין קוק: צבי פסח פראנק אז חבר בית־הדין הרבני בעיר. על כך זכה באיבת אגודת־ישראל, אשר מנהיגיה, משה בלוי (אחי עמרם בלוי, איש נטורי קרתא), ציטט נגדו אימרה שגורה: „מה שלא עושה השכל עושה הפראנק!" **

הדבר לא הפריע לפראנק להתייצב נגד הארגון הרשמי של הישוב: כנסת ישראל. כאשר הוקם ארגון זה, ב־1929, ניתנה לכל יהודי הזכות לפרוש ממנו, אם יצהיר על כך רשמית. פראנק היה אחד מראשוני הפורשים — אף שהיה ונשאר חבר הרבנות של אותה כנסת ישראל. חברותו זו גם לא הפריעה לו להטיל איסור על השחיטה של כנסת ישראל.

בכל המחנות. אחרי מות קוק, ניהל פראנק משא ומתן עם אגודת־ישראל. משניכשל נסיון זה, הצטרף סוף סוף לכנסת ישראל, ב־1936.

עם קום המדינה יצא למעשה לפנסיה, אך המשיך לשאת בתואר הרב הראשי לירושלים. עבודתו נעשתה על ידי רבני ירושלים, שמונו כולם על ידו בשנות כהונתו הארוכה, היו כולם, אנשי שלומו.

כישרונו להיות עם המחנות עמד לו גם בשנים האחרונות. הוא התקרב שוב לאגודת ישראל, השתתף בישיבות מועצת גדולי התורה, הוציא כרוזים נגד המדינה, שעלו בחריפותם על כל מתחריו. בשכונת מאה שערים קיים בית־דין נפרד, שלא הוכר על ידי הממשלה. אותה שעה תמך במאבק האחרון ברב נסים, איש הרבנות הרשמית.

כאשר מת השבוע אחרון הירושלמים ה' מיקצועיים משבץ־לב בביתו, נסתבר שאפילו לגבי הגיל פסח הרב על כמה סעיפים: בביוגראפיה של דויד תדהר נאמר שהוא בן 86, בהודעת המוות נאמר כי הוא בן 88 — ואילו לדעת מקורביו היה בן 94.

פרשת סהר

ניעוח חדש

יוסף נחמיאס, המפקח הכללי של המשטרה, רב־פקד איתן ליף, ראש המחלקה הכלכלית שלה והשופט העליון חיים כהן, עלו השבוע בזה אחר זה על דוכן העדים בבית המשפט המחוזי בתל־אביב, בעת משפטו של המפכ"ל לשעבר, יחזקאל סהר, והעידו סביב מילה אחת: המלה חשוד.

שלושתם היו אחרוני עדי־ההגנה במשפטו של סהר שנאשם במתן עדות־שקר. שלושתם הובאו על ידי הסנגוריה במטרה להוכיח כי הצהרת סהר, בשעתו, כי שייקה לא היה מעולם חשוד בעיניו, נמסרה בתום־לב כי שייקה אומנם אינו חשוד.

הסביר המפקח הכללי של המשטרה: אין במשטרה סטאטוס של חשוד. אין כל פקודה מפורשת המגדירה מונח זה.

נחמיאס הסביר גם, כי במשטרה משתמשים במושג זה מדי יום ביומו, מבלי שתהיה לו משמעות ברורה. הוא הדגיש כי אילו היה הוא נאלץ להפסיק חקירה נגד מישהו, זמנית או לא זמנית, בשל העדר חומר מספיק, לא היה רואה בכך חיסול החשד נגדו.

ראש המחלקה הכלכלית, רב־פקד ליף, נראה כאילו הוא מוסתע לשמוע את האנשים שבסביבתו משתמשים בכלל במלה חסרת־משמעות: „בכלל לא משתמשים ב־משטרה במונח חשוד. זה קורה רק בסרטים. בינינו אומרים שיש או אין חומר נגד פלוני, או קיים או לא תיק נגדו."

ליף טען כי לא יכול היה להמשיך בשעתו בחקירת תיק אירס*, כיוון שהיה עליו לגבות את עדותו של לוטס, מנהל בית־החרושת הגרמני לחרסינה פלנקהמר, בו ניפחו שייקה וחבריו את חשבונות הקנייה.

ליף לא יכול היה לחקור או להורות על גביית עדותו של לוטס כי לשם כך דרוש היה לו אישור מגבוה, שלא נתקבל. לוטס אומנם סיפר על הזיופים, אך לא חתם על עדותו וללייף לא הספיק הדבר כדי להטיל על מישהו מלה כבדת־משמעות כחשוד.

כאשר שאלה אותו התובעת הזריזה, ויקטוריה כהן־אוסטרובסקי, מה בדבר ששת אלפי הדולאר שנשארו בידי שייקה, השיב ליף כי אינו יודע מה היה גודל כסף זה. „הוא יכול היה להשתמש בכסף לנשים או לקלפים."

עד הגנה גרוע. עד ההגנה האחרון היה השופט העליון חיים כהן. בחליפה אפורה, גלוי ראש, עלה במהירות על דוכן העדים. הוא נשבע מבלי לכסות את ראשו, טעה בנוסח השבוע ותיקן עצמו.

בהתחשב בפירוש שנתן היועץ המשפטי לשעבר למלה חשוד, היה חיים כהן עד הגנה גרוע. „בתיקים שלי זה שהוגשה נגדו תלונה הוא נאשם. יש לפעמים שהמשטרה פותחת תיק ואני מחליט שאין יסוד לתיק ואף על פי כן אני קורא לו נאשם. אולי זה מפני שאין בעברית מונח בנפעל למתלונן," אמר.

בשלב זה של משפט סהר היה ברור רק דבר אחד: שלפי טענות צמרת המשטרה, חסר למשטרת ישראל, יותר מכל דבר אחר, מינוח מיקצועי חדש.

משפט

היתר לבעל

הקהל והעתונאים הצטופפו במסדרון בית־המשפט, המתינו כל בוקר בסבלנות. לפתע עברה הבשורה מפה לפה: „הוא מרשה!"

הדבר אשר שופט בית־המשפט המחוזי, הד"ר יוסף לם, אסר 10 ימים קודם לכן, בפסק־דין חסר־תקדים (העולם הזה 1210) ואשר הותר עתה, בעקיפין: פגישותיהם של בעל הגר עם אשתו — עם מאהבת, האשה השנייה בחייו.

ישיבת בית־הדין החדשה כונסה, למעשה, כדי לשמוע את בקשתו של ד"ר ליאו מאדר, בא־כוח הבעל והמאהבת, שביקש לבטל את צו המניעה של לם; אך עוד בטרם הספיק לדבר, קפץ על רגליו בא־כוח האשה, עורך־דין ישראל ויינברג, הודיע ששולחתו מוכנה לוותר על צו המניעה נגד הבעל בלבד, לאסור רק על המאהבת לראות אותו.

ברור היה שהאשה, אשר ביקשה תחילה צו מניעה נגד מתחרתה, הפתעה כאשר ד"ר לם צירף גם את בעלה לאיסור; עתה היא רצתה לפייס את דעתו, למנוע קרע סופי בינה לבינו. לרגע היה נדמה כי נסיון הפיוס בא מאוחר מדי.

קבע פרקליטו של הבעל: „הבעל שוב אינו גר בדירה אחת עם אשתו. הוא הגיש בקשה לגט. לכן אין מקום לצו המניעה." כן דרש לבטל את הצו לגבי המאהבת — מאחר שעל־ידי ביטול התביעה נגד הבעל אין גם מקום לתביעה נגד האשה השנייה.

השופט לם לא נבהל משפע נימוקי פרקליט הבעל, שכללו גם טענה כי בית־הדין המחוזי אינו רשאי לדון בענייני אישות. „באוסטריה היו אוסרים את הבעל מיד," קבע. יחד עם זאת ביטל השופט לם את פסק־דינו הקודם.

קבע הד"ר לם, כשהוא מנמיך את קולו לפרקים, לבל ישמעו הקהל והכתבים את שמות הנוגעים בפרשה.

● לדעתו, בית־הדין מוסמך לטפל בעניין מסוג זה, להוציא צו כזה.

● ... לא על בית־המשפט להשגיח על ביצוע הצו.

● העובדה שהבעל גר בדירה נפרדת, בניגוד למצב שהיה קיים קודם, שעה שהוצא הצו האוסר את פגישותיו עם המאהבת — די בה כדי לבטל את הצו.

● נוסף לכך, הצהירה האשה שהיא מוכנה לבטל את האיסור לגבי הבעל — ואז, ממילא, אין מקום לצו מניעה נגד האשה השנייה בלבד.

בפסק־הדין החדש של הד"ר לם, גדוש המראות ודברי־החכמים, באה על סיומה אחת מפרשות־הזוטא הפיקאנטיות והתמוהות ביותר של המשפט הישראלי. פרשת יחסיהם וסיכסוכם של בני הזוג — ששמותיהם עדיין נאסרו לפירסום — לא באה עדיין, לסיומה: אם כי הבעל ביקש גט, קרוב לוודאי שהגירושין לא יוצאו לפועל. בקשת־הגיטין הוגשה ללא גימוקים, מאחר והבעל לא רצה להכתים את שם אשתו.

השבוע, עם שוך הסערה המשפטית, שוב בילו בני הזוג יחדיו תחת קורת־גג אחת. השיבה לדירת אשתו שוב לא תפריע לבעל, לאחר ביטול הצו, לעשות כרצונו מחוצה לה.

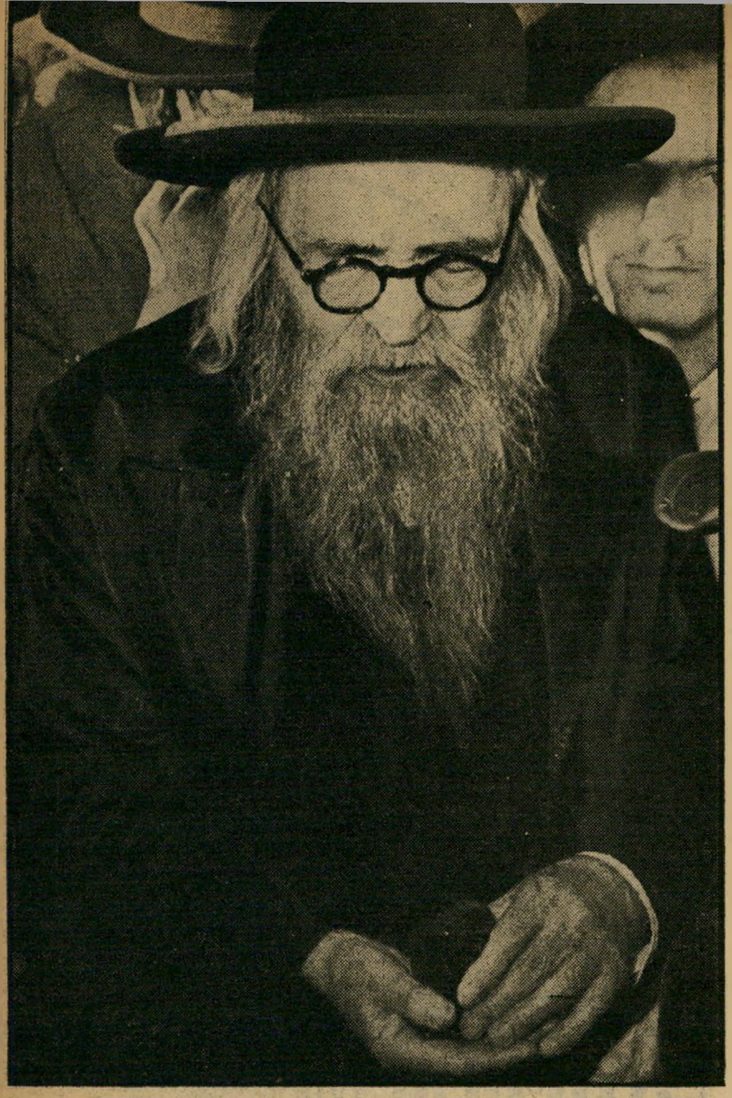

הרב פראנק
„ירושלים — זה מקצועו"

* י"ד אדר א' בשנה מעוברת, בה חל פורים בי"ד אדר ב'.

** הכוונה, באימרה המקורית, למטבע הצרפתי.